

HET KERKHOF EN HET BEGRAFENISFONDS

De kerkhoven te Edam

1615 In vroeger eeuwen werden de mensen begraven in de kerk zelf. Zo ook in de Onze-Lieve Vrouwekerk (de latere speeltoren) en de Nicolaaskerk (de latere Grote kerk) te Edam. De arme mensen werden echter buiten de kerk begraven op het kerkhof aan de Noordzijde van de Grote Kerk en naast Kleine Kerk dat zich achter de kerk bevond langs het water van de IJde. Dat kerkhof werd nog al eens gebruikt om vanaf de schuiten varkens te lossen. Het stadsbestuur verbood dit en vaardigde in 1615 een verordening uit dat de varkens gelost moesten worden bij de nieuwe beestenmarkt ten oosten van de Wijngaardsgracht. In Volendam is er dan nog geen kerkhof. Pas in 1862 komt er naast de Vincentiuskerk een begraafplaats. Het r.k. kerkhof te Edam is in 1871 aangelegd even buiten Edam aan het Middellieërdijkje.

1803 *Geen opslag van lijken bij een winkelier*

Indertijd vervoerde men de lichamen van de overledenen van Volendam en 't Soort per boot naar Edam. Bij aankomst in de stad droeg men de dode bij een Edammer winkelier naar binnen. Vandaar bracht men de overledene tijdens het klokgelui naar de kerk. In 1803 wordt dat verboden. De lijken moeten bij aankomst rechtstreeks op de baar geplaatst en begraven worden. In 1808 is het bij wet verboden om overledenen te begraven in de kerken. Alle mensen moeten voortaan begraven worden op een kerkhof buiten de kerk.

1862 *Het kerkhof naast de Vincentiuskerk*

Volendam had in 1860 wel een kerk, maar nog geen kerkhof. De Volendammers moesten nog begraven worden in Edam. Daar was de gemeenschap op tegen. Er moest dus zo gauw mogelijk een kerkhof in Volendam aangelegd worden. Een kerkhof, dat vlak bij de kerk lag en plaats moest bieden voor 600 overledenen. Teun Tol, lid van het kerkbestuur, nam deze zaak op zich. Er werd een stuk land achter de kerk gekocht voor f.800.-. Dit stuk land werd opgehoogd, zodat er in drie lagen begraven kon worden. De pastoor maakte een reglement op, waarin stond dat men volgens drie klassen begraven kon worden. Een eerste klas begrafenis kostte f.8.-, een tweede klas begrafenis f.6.- en minvermogenden konden kosteloos begraven worden. Op 19 maart 1862 werd het kerkhof plechtig ingezegend door de deken van Purmerend. In deze tijd werd de plaats van het kerkhof naast de kerk nog goedgekeurd. De Nederlandse begrafeniswet van 1869 zette definitief een punt achter de mogelijkheid tot begraven in en rond een kerkgebouw. Een van de eerste mensen die op dit kerkhof begraven werden was Frerik Schokker, een Volendammer veeboer, die op 16 november 1859 eerst was begraven op het kerkhof te Edam. Maar met toestemming van de gemeente en op verzoek van zijn vrouw en kinderen werd zijn lijk in 1862 overgebracht naar het nieuwe kerkhof te Volendam. Er wordt verteld dat zijn zoons en enkele kennissen het lijk 's nachts hebben opgegraven en naar Volendam hebben gebracht.

Toen zij in Volendam waren aangekomen, hebben zij de kist opengemaakt om te kijken of hij het wel was. Daarna werd hij te Volendam begraven. *“Hij heeft nu lang genoeg in die Edammer prut gelegen.”* Kesie Tol, de zoon van Jacob Thamesz Tol, was het eerste kind dat op 12 april 1862 in graf nr.148 van het nieuwe kerkhof te Volendam begraven werd. Aafje Waayer werd op begraven 9 mei 1862.

1866 *Het kerkhof wordt uitgebreid*

Eind 1866 werd het kerkhof uitgebreid. Niet dat het al te klein was, maar het ongewijde gedeelte werd bij het gewijde deel getrokken, zodat dit een aaneengesloten rechthoek vormde. Het stuk tuingrond kreeg nu als bestemming: begraafplaats van ongewijde aarde. Er waren nu al heel wat mensen begraven op het kerkhof in Volendam, vooral in het jaar van de cholera. Wat een verschil met enkele jaren terug, toen er nog geen kerkhof in Volendam was. Toen moesten alle lijken per boot vervoerd worden naar Edam om daar aan de Noordzijde van de stad op het kerkhof bij de Grote kerk begraven te worden. Nu konden zij het dichtbij redden; even onder aan de dijk achter de kerk op het nieuw aangelegde kerkhof te Volendam.

1874 *Oprichting Begraafnisvereniging*

Pastoor Beumer richtte in dat jaar de begrafenisvereniging op met als patroonheiligen: Jozef van Arimathea en Nicodemus. Tot bode werd aangesteld Jan Steur. De eerste dragers waren: Klaas Klepper, Frederik Mol, Jan Heytman, Hendrik Voortman, Willem Jonk, Jan Jonk, Piet Jonk, Jacob Jonk, Piet Steur en Sijmen Steur.

1892 *Het Priestergraf*

Op 18 januari 1892 overleed pastoor Beumer vrij plotseling. Hij werd begraven op het kerkhof te Volendam, waar een speciaal priestergraf werd gemaakt. Hij was de eerste priester die in Volendam overleed. De bevolking treurde om het verlies van deze beminnelijke man, die in Volendam veel tot stand had gebracht en zeer geliefd was om zijn Godsvrucht en eenvoud.

1901 *Uitbreiding van het kerkhof*

Toen bekend werd dat de bezittingen van Bertus Nabbé gedwongen verkocht moesten worden, besloot het kerkbestuur om van hem een stuk grond te kopen, nodig voor de uitbreiding van het kerkhof. Het kerkbestuur kocht in 1901 de grond voor f.4.000.- en verkocht aan Klaas Hansen een gedeelte daarvan voor f.1.500.-. Dit had tot gevolg dat de wijk achter de kerk in later jaren ‘Het land van Bertus’ werd genoemd.

1966-2010 *Doodgravers en personeel*

Sinds 1966 verzorgde Klaas Tol Jacobszoon de begrafeningen, daarin sinds 1978 bijgestaan door Johan Schokker. Tot 1978 hadden Sijmen Veerman, de koster van de Vincentiuskerk, en Jan Lautenschütz tot medio 1966 deze taak. De dragers zijn enkele mensen, die bij Fardem in de ploegendienst werken. Of er 's morgens of 's middags begraven wordt, hangt af van hun werktijden. Achtereenvolgens werden tot doodgraver aangesteld: Piet de Lange, Albert Steur, Jan Steur Az., Sijmen Veerman en Johan Schokker, samen met Guido Woerlee.

1968 *Tweede uitbreiding van het kerkhof*

In december kocht het kerkbestuur het gehele terrein op van autobedrijf Johan de Vries. Dit terrein grensde aan het kerkhof en de pastorietuin. Hierdoor was de mogelijkheid geschapen om het kerkhof uit te breiden. Er kon nu een mortuarium gebouwd worden en een overkapping voor de auto's van de heren geestelijken. Er kwam nu een brede uitgang van de Conijnstraat naar het kerkhof.

- 1974 *Crematie*
De eerste inwoner van Volendam die zich cremeren was zuster Euphrasia, hoofd van de meisjesschool te Volendam. Tot nu toe zijn er nog maar enkele crematies per jaar. Er zijn twee plaatsen gereserveerd waar de urnen onder een kleine steen kunnen worden bijgezet.
- 1984 *Derde uitbreiding van het kerkhof*
In 1984 werd begonnen met de grootste uitbreiding: de grond die vrijkwam doordat het afgebroken gedeelte van de vissersstraat bij het kerkhof werd gevoegd. Nu ligt het r.k. kerkhof in Volendam nog steeds dicht bij de kerk, dicht bij de markt en in de oude kom van Volendam, zo centraal, dat vele mensen een bezoek aan hun overledenen brengen en een bloemetje zetten bij het graf van hun dierbaren. Vooral zaterdags komen vele mensen naar het kerkhof om de overledenen te gedenken. De plannen van het nieuwe kerkhof gingen niet door. Maar de bestaande kerkhoven moesten wel opgeknapt en zo nodig uitgebreid worden. Dat betekende voor het kerkhof te Volendam een uitbreiding naar achteren waar een aantal oude huisjes stonden in de vissersstraat en de kloosterbuurt. De gemeente kocht al deze woningen en werkplaatsen op omgesloopt te worden, zodat het kerkhof een flinke uitbreiding kon krijgen, waardoor het in de naaste toekomst 'voorlopig' niet meer te klein zal zijn. Maar hoe lang duurt voorlopig?
Van 1862 tot en met 1984 zijn er 6.887 personen op het Volendammer kerkhof begraven. Er zijn op het Volendammer kerkhof slechts enkele eigen graven geweest: Het priestergraf, het graf van de kloosterzusters, onder anderen van de eerste kloosterzusters Helena en Anna, het graf van de drie zouaven van de familie Zwarthoed (Baldi). De bijnaam Baldi was een afkorting van Garibaldi, de Italiaanse vrijheidsstrijder en tegenstander van de zoeaven. Het graf van de Volendammer priester Simon Steur, pastoor te Yerseke, en tot slot dokter Wevers, de huisarts te Volendam.
- 1988 *Algemeen kerkhof in het middengebied gaat niet door*
Het kerkhof zou in de te klein zijn voor de vele doden die hier begraven moesten worden. Slechts zeer weinigen lieten zich cremeren. Het kerkhof was reeds jaren geleden afgekeurd en het gemeentebestuur had daarom in het middengebied tussen Volendam en Edam een groot terrein opgehoogd om daar een algemeen kerkhof voor de hele gemeente aan te leggen. Maar de pastoor en de meeste Volendammers waren daar geen voorstander van. Zij wilden het kerkhof naast de kerk behouden. Door hun acties ging de gemeente overstag en zag af van de realisering van een algemeen kerkhof in het Middengebied.
- 1862-2010 *Van genummerde graven naar een Hof van het Verleden*
Het kerkhof te Volendam is de afgelopen eeuw voortdurend van aanblik veranderd. Waar eerst bij de graven alleen maar houten genummerde paaltjes stonden, kwamen later houten kruisen, gevolgd door stenen kruisen met een vierkant naambord. Het kerkhof zag er dan ook uit als een militaire begraafplaats. De laatste jaren is het gebruikelijk om een eenvoudige steen van ongeveer gelijke afmetingen op het graf te plaatsen, al dan niet voorzien van een foto. Boven ieder graf staan dan drie grafstenen van gelijke grootte. Omdat de familie van de overledenen zo dikwijls het kerkhof bezoeken en zoveel bloemen op het graf zetten lijkt het kerkhof wel een bloemenhof naast de kerk: een Hof van het Verleden.

1865-2001 Verdrinkingsgevallen en brandslachtoffers

In 1865 verdronken vijf mensen op zee: 1. Hendrik Jz. Veerman, 24 jaar. 2. Jacob Jacz. Veerman, 42 jaar, oom. 3. Jacob Jansz. Veerman, 12 jaar, broer. 4. Jan Jacz. Veerman, 13 jaar, zoon van nummer twee. 5. Evert Pietersz. Zwarthoed, 24 jaar. In 1896 verdronken zeven vissers: Bruin Corn. Steur bij Hoek van Holland, bij Terschelling verdronken Klaas Mol (Kompik), P. Mol 16 jaar, Jan Bond, 33 jaar, Jaap Schilder, K. Schilder en Cornelis Schilder. In 1897 verdronk Jaap Kwakman. In 1898 verdronken S. Veerman (Don) en J. Koning bij Marken. In 2001 betreurde Volendam 14 brandslachtoffers

1862-2010 Grafdelvers

Piet De Lange	1862-1892
Albert Steur	1892-1939
Jan Steur Az	1939-1958
Sijmen Veerman	1958-1976

Met dank aan Dick Brinkkemper voor het beschikbaar stellen van deze informatie.